

Constructing the legitimacy of the State: the mined area in Turkey-Syria border

Paper presented in

Relocating Borders: a comparative approach

11-13 January 2013, Humboldt University, Berlin
Second EastBordNet Conference
www.eastbordnet.org

H. Neşe Özgen ¹

(Do not cite please, paper is under evaluated)

This presentation is going to discuss the mined area between Syria and Turkey from 1920's to the end of the first decade of the 2000's, its different temporalities, discontinuities and synonymously how it feeds which time series, sovereignty and power tables and therefore on one hand constructing the legitimacy areas of the state and at the same time reconstructs the border; based on my field studies between 2000 and 2008, in two towns and 17 villages in the Syrian border of Turkey.

Contrary to the common belief that Syrian border was formed when the borderline was set in 1928, the mined area between Turkey and Syria began to be established in 1953, lying 700km long and horrifyingly thickened to 1km wide in various periods, is the unique mined border amongst Turkish borders. In the course of history, the rhetoric of the mine in the border has been the most influential tool for the construction and reproduction of the state, Kurdish ethnicity and the sovereignty for Turkish Armed Forces, Turkish Republic and the local people.

Suriye sınırı Türkiye'nin en yeni sınırüdür: 1921'de Ankara antlaşması ile çizilmiş, İskenderun sancağının 1938'de bu bölge de Türkiye'ye dahil olmuştur.

Suriye ile Türkiye arasındaki 900 kmlık alandan söz etmek istiyorum. Kimi zaman kalınlığı 1 km'ye uzanan bu mayınlı alan, Türkiye'nin diğer sınırlarının aksine, mayınlanmış olan tek sınırüdür. Üzerinde 11 tane sınır kapısı barındırır. Suriye ile

---

¹ Prof. Dr. ozgen.nese@gmail.com Mimar Sinan Fine Arts University.
Istanbul/Turkey

Türkiye arasındaki bu sınırın etnik bakışımı şöyledir:

- Girmeli (Mardin): Kürt-Kürt (Her iki devletin de etnik azınlığının ortak havuzu)
- Şenyurt (Mardin): Arap-Kürt (Her iki ülkenin farklı etnik azınlıklarının karşılıklı bakışımı)
- Ceylanpınar (Urfa): Arap-Arap (Bir ülkenin çoğunluk etnik grubunun karşısındaki uzantısı)
- Akçakale (Urfa): Arap-Arap (Bir ülkenin çoğunluk etnik grubunun karşısındaki uzantısı)
- Mürşitpınar (Urfa): Arap-Arap (Bir ülkenin çoğunluk etnik grubunun karşısındaki uzantısı)
- Karkamış (Gaziantep): Arap-Arap (Bir ülkenin çoğunluk etnik grubunun karşısındaki uzantısı)
- Çobanbey (Gaziantep): Arap-Arap (Bir ülkenin çoğunluk etnik grubunun karşısındaki uzantısı)
- Öncüpınar (Kilis): Arap/Kürt- Kürt (her iki ülkenin etnik azınlıklarını karşılıklı bakışımı)
- İslahiye (Hatay): Arap-Arap (Bir ülkenin çoğunluk etnik grubunun karşısındaki uzantısı)
- Cilvegözü (Hatay): Arap-Arap v (Bir ülkenin çoğunluk etnik grubunun karşısındaki uzantısı)
- Yayladağı (Hatay): Türkmen-Arap (İki ülkenin birisindeki etnik azınlığın diğer ülkedeki çoğunluk etnik grupla karşılıklı bakışımı)

Mayın vatandaşlığı en fazla görünür kılan, en material dokudur ama aynı zamanda sınırı metaforize eden ve sınırın siyasi ve beşeri yapısının retorikleri içinde en besleyici olandır. Üstüste sarılan dikenli teller, kalınlığı zaman zaman 1 km ye çıkan mayınlı alan, 50 metrede bir dikilen askeri kuleler, kuleleri denetlemek için yapılmış olan Cadde' adı verilen toprak yol (Resim 1 buraya) gerçekten zaman zaman korkutucudur.

Mayınlı alanın ekonomik antropolojisi :

Local deterritoriality dönemi:

Mayın ondan faydalalananlar ve etkilenenler açısından bir ara bölge oluşturur ve bunun retoriği devleti ve vatani da yeniden üretir. Ama daha ötesi mayınlı arazi bir territorial iktisadi bölge oluşturur ve bu bölge iktisadi ve politik bir networku de kurar.

Bunu en iyi gözleyebileceğimiz yer Sınır'ın ekonomik antropolojisidir. Zira neyin geçtiği ve nasıl geçtiği, bize malın hangi odakları zenginleştirdiğini de gösterir (**Alıntı ver**)

Suriye sınırını mayınlı alanı, 1956 yılında, Türkiye'nin NATO'nun 'Yeşil Kuşak' projesine katılmasıyla ilk kez oluşturulmuş. Bundan önceleri ise, bu saha tek bir telle belirlenmiş ve sadece Hatay, Gaziantep ve Nusaybin'deki üç kapı ile geçişi açılmıştır. 1950 öncesinde, sınır duygusu 'ekilecek tarım arazisinin karşı tarafta kalmış olması' ile özetlenmektedir. Günü birlik geçişlerle sabah tarlaya gidilip akşam dönülmekte, karşıda kalan mülkler meselesinin iki ülke arasında halledilebileceğine büyük bir inanç duyulmaktadır. Taziye, nişan, düğün. aksam oturmasına gidişler özellikle etnik havuzlar arasında son derece yaygındır.

1950 öncesinde karşıda sınırın çizilmesi nedeniyle karşıda kalan tarım arazisi artık işlenememekte, bölge kronik yoksullukla kıvranmakta, sınır ticareti tek seçenek olarak belirlemektedir.

Köylüler kendileri için Suriye'den gaz lambası şişesi, İşlenmiş ağaç, margarin vb. mallar getirirler. Karşı ile ilişkiler sıkı ve ticarete dayalıdır. Düğüne ve taziyeye gidilir. Ancak sınırın karşısındaki kalan topraklar artık geri alınamaz hale gelmiştir. Türkiye ile Suriye arasındaki 1960larda sınıra daha çok tel çekilir, mayınlar iki üç sıra döşenmeye başlar.

Sınır her kalınlaştığında mayınlı alanı geçmek için askeri birliklere verilen rüşvet artar ve getirilen malın değeri yükselmeye başlar. Bu dönemde bunca sertliğe rağmen, bir yanan Türkiye'nin Batısı ile doğusunu bağlayan önemli tren yollarından birisi, Nusaybin'den geçerken 15 km kadar Suriye içinden yol almaya devam etmektedir. Öte yandan ise **TC Suriye'den gelen trenlere çizilmiş Orak-Çekiç işaretlerini Suriye'nin komünist ve Türkiye'ye düşman olduğunu ispatlamak için gazete haberi olarak dinlemektedir.** 1950-1970 arasında sınırdan getirilen malların kullanım değeri yüksek, değişim değeri düşüktür.

Karşı ile zamanla artan ticaretin önemine bağlı olarak 1970leri izleyen yıllarda diğer kapılar da ticaret ve yolcu geçişine açılmış, Türkiye Suriye sınır kapıları ve sınır Alanı, büyük kentlerin havaalanları ve Türkiye'nin batı kapısı olan Kapıkule'den sonra en fazla ticaret yapılan ve geçişi olan sınır bölgesi olma unvanını uzun yıllar korumuştur.

1970lerde, Lübnan'ın ve Beyrut'un ticaret ağlarını Avrupa üzerinden kurması, Suriye kapılarından gelen malın de değişim değerini yükseltir. Sınıra daha çok mayın döşenmeye başlamış; bunun içerdeki karşılığı ise mal getirmek için artık Türkiye tarafından karşıya boş geçilmesi ve tüccarın ısmarladığı malın getirilmesi olmuştur. Gaziantep, Kilis, Nusaybin gibi kapısı olan kentsel alanlara kaçakçı pasajları yapılı ve bu pasajların sahipleri büyük tüccarlar, karşıya mal ısmarlayan ve bunları sahte fatura uydurarak satabilenler ve yörenin birkaç toprak ağasıdır. Mayınlı arazi artık tek tek gözetleme kulelerindeki askere rüşvet verilerek değil, daha büyük makamlara rüşvet verilerek geçilmekte, parası olmayanlar işçileşerek, sınır hamalı haline gelmekte; eş zamanlı olarak sınır daha katılaşmakta ve sertleşmektedir. Her büyükçe köyün sınıra bakan kısmına birer karakol yapılı, teller artırılır, mayın artar. Bu sınırdan karakolların önündeki 'emniyeti' geçitten gecede 4000-5000 koyun geçiren, kamyonla mal geçiren rezan'lar (rehberler) karakolla anlaşmakta, kaçak malı toplamakta ve geçişin ticaret hukukuna uygun yapılması için sözlü kimi zaman da yazılı sözleşmeler yapmaktadır.

1970ler 'güzelce – bolca tatlı ticaret' yıllarıdır: mayın bir metafor olarak ilk kez bu dönemde dile gelir: rüşveti zamanında vermeyen ya da yeterli rüşvet vermeyenler sınırdan öldürülür. Kimi zaman da yeter miktarda rüşvet aldığına kanaat getiren askeri rütbeli, sınırdan anlaşmalı geçirdiği köylüyü vurdurarak kendisini temize çıkartıp, biriktirdiği parasını alıp 'kaçakçıyı vuran bir kahraman' olarak hayatına devam etmektedir. Vurulan kaçakçı için güzelleme türküleri yakılır: 'Aman aman mayın tarlasından geçmek zor oldu, duyun arkadaşlar da Tahsin vuruldu' diye başlayan türküleri bu dönemin ilk kaçakçı türküleridir. Sınırı geçmek erkeklikle, sınırı korumak da erkeklikle anlatılmaya başlanır. Sınır karakollarına ilk tabelalar dikilir: "Hudut namustur" yazıları başlar. (Resim 2 buraya) Sınırdan ölenin ağzına hissesi olan para konulur ve cesedi köye getirilip ortaya atılır. Gece akrabaları gizlice gelip, ölünün ağzındaki parayı alırlar.

Resim 3 Bu fotoğraf, masculinite üzerinden abartılarak metaforlaşan bu sınırın (az önceki fotoğrafın tam çekildiği yerdir) 1978'de dahi tek bir telle korunduğunu gösteriyor.

1970lerde kaçakçı pasajları açılır ve gelen malın buralarda faturalanması sağlanır. Kaçak malın yasallaşmasını sağlayan bu pasajların sahipleri ise, ağalara ve tüccarların çevresinden, yakın olan, akraba olan bazı kişilerdir. Bu dönemin tüccar- pasaj sahiplerini önemli birbölümü 1980'lerden itibaren Milletvekili olarak görülmektedir.

1970lerde Bölgenin siyasetle birleşmesinin öyküsü ağırlıklı olarak sınırdan *erkekçe kaçak geçirme* retoriği üzerine kurulmuştur. Sınır kollayanlar kadar sınırı zorlayanlar da mayın'ı ortak bir metafor olarak masculine bir retoriğe hapsedmektedirler.

Local deterritoriality'den national territoriality' e geçiş: 1980 Askeri Darbesi:

1950 ile 1980 arası sınırın mayını; "bilinen üzerinde oynanan kanlı bir oyun" iken, 1980 Askeri Cunta'sının gelişiyile sınır ve mayının anlamı değişir, "Bölge'den olmak, terörist olmakla eş anlamlı hale gelmiştir: "Sınırdaki tutuyordu, terör diyordu" , "Alt geçitler vardı tabii, karşıya yüklü atın geçeceği kadar dehlizler vardı. 80'den sonra hepsi bombalandı, yıkıldı." diye anlatılıyor o dönem (Nusaybin, 2001 görüşmeleri)

1980'den sonra sınıra önce çift tel, sonra Amerikan malı jiletli teller çekilmiş. Her elli metreye bir gözetleme kulesi dikilmiş, sınırın içindeki 'cadde' (gözetleme kulelerindeki askerin nöbet değişimi için kullanılan toprak yol) bir askeri aracın geçeceği kadar genişlemiş, tekrar çitler, teller, mayınlar Köylüler artık sadece kendilerine söyleneni getiren bir sırt hamalıdır. Malın kullanım edgeri bitmiş, değişim değeri ise çok yüksektir. " (O dönemde) Kamyonla hem kaleş girerdi, hem de bebek maması.."diye anlatıyorlar; "**Ekmek fiyatıydı bir kaleş!**" **Herşey çok iyi ve kaçakçılık çok yüksekti.** (2000 Nusaybin görüşmeleri).

Böylece sınır yerel bir de territorialite'den, giderek ulusal bir terirtoralitenin içine alınmıştır: Sınır artık ulusal bir askeri mevzi olarak belirlenmiş; buna mukabil kaçakçılık da ulusal egemenliğin zeminlerinden (basement of sovereignty) birisi;

dahası bir tür dual territorial trap'a dönmüştür (Alıntı Shah, s: 58²). Mayın da bu dualitenin en belirgin simgesidir.

Bu dönemde köye gelen ölünün ağzında artık altın da yoktur, sırt hamalının bir gecelik geçişi artık bir altın etmez; bedeni başa bela olur, yas bile tutulamaz. Cenazesi köye bir traktörle getirilip köylüye seyrettilir, kimse cenazeye sahip çıkamaz. Sonra gece gizlice gömüldüğü yerden alınır, köyün mezarlığına gömülür; ardından karısı açıkça saçını yolup onurlanamaz ve kadınların tülbentlerine yas işaretleri asılamaz. Köylüler illegal aliens, smugglers ve criminals olarak nitelenir.

2000ler ve sonrası: Kürt hareketinin sınırdaki ölümlerle anlatıldığı dönem: Mayınlardan C4 patlayıcılarına:

Son yirmi yılda ise, sınır ve mayınlar bu kez başka bir territoriality'e dönmüştür: Kürt kalkışması, küreselleşme ve Irak işgalleri bu dönemin en önemli üç denemecidir:

Kürt kalkışmasının ortak alanı olarak sınır, artık iki taraf için de etnisite ile adlandırılır. Sınırdaki ölenin karısı iki taraf için de **şehit** olarak anılır. Mayınlı araziler, sınırdan köylerin etrafına taşmış, tarlaların içi, köy ana yolları ve kentlerin etrafı mayınla dolmuştur. Bunlar artık mayın da değil, aksine yüksek etkili ve öldürücü C4 patlayıcılarıdır. Çatışmada ölenin cenazesi aileden kaçırılarak devlet tarafından gömülmekte; gece aileler ölüyü gizlice çıkartıp evlerini bahçelerinin bir köşesine gömmektedir.

Bu dönemde medyada Arap ve Kürt sınırının temsili birbirinden ayrıdır: Arap sınırı müslüman bayramlaşmalarının ortak yapıldığı alan; Kürt sınırı ise etnik çatışma ve düşmanlıkla gösterilmektedir.

Sınır bu kez artık Kürt ve Türkler arasında paylaşılabilen ve her iki taraf için de aynı şekilde kollarılması ve zorlanması gereken bir territoriality'e, bir tür third space'e(Soja

---

² Shah. Nisha. 2012. The Territorial Trap of the Territorial Trap: Global Transformation and the Problem of the State's Two Territories. *International Political Sociology* (2012), 6, 57–76

alıntı) dönüşmüştür. (**resim al habur**). Sınır ve mayınlı alan; her ne kadar artık geçiş yeri olmaktan çıkmış ise de; **mayın metaforu ve sınır aşmanın masculinitesi** devam etmekte; ancak artık bu *base* Kürtlük vs Türklük ile doldurulmaktadır.

Bu dönem asıl etkileyici territoriality kapılarıdır. Kapılar, hem güneybirlik küçük kaçak mal taşıyanların kendi günlük kazançları için bir geçiş yeridir (**resim koy güneybirlikçi**) . Ancak bunun ötesinde Kapılar küresel sistemin birer third space'i ve sıradan insanın ulaşamayacağı kadar uzak bir yeni territoriality, bir global transfer alanı olmuştur. Yüzlerce kamyon sahibi, küart kalkışmasına katılmamaları için kendilerine verilen bir rüşvet olarak getirecekleri vergisiz mazot/petrolü taşımak için (**resim koy mazot tankerleri**) kapıyı kullanırken; ABD askerleri kapı etrafındaki alanı kendi güvenlik alanları olarak yeniden inşa etmiş ve yeni bir territorial içi territorial yaratmıştır (resim koy abd askerleri) . Sınır bu kez yeniden impermeable haldedir. Ama bu impermeable sınırın geçmesine izin verdikleri, artık devletler üstü güçlerin ve küresel sistemin izin verdiği ordu malzemesi ve petrol olmuştur. Sınır hala geçirimsizdir ama kimin için? Delet hala düşmandır ama kimin için?

Peki bu arada sınırın iki yanındakilerin mayın retoriği ne haldedir: kendilerini olmayan, artık hiç giremedikleri, Burada bir öyküden bir mitosdan sözetmek istiyorum: 'mayınlı alandaki kanser otu'. Kanser otu öyküsü, sınırdaki insanların sınır yerlilerinin küresel çağda rebordering olmalarını öyküsüdür: *Bu otun sadece mayınlı alanda yetiştiği, kansere deva olduğu ama kimsenin onu bulamadığı* üzerine birçok hikaye dinledim. Bu otu aramak için, onlarca genç mayınlı araziye giriyor ve mayınların patlamasından ölüyordu. Mayınlı alandaki kanser otu mitos, bize masallardaki "Kaf dağının ardındaki ölümsüzlük suyunu getirenen prensese sahip olacağı' mitini geri çağırır. Hikaye aynıdır ama bu kez ölüm, yani egemenin öfkesi 'karşılı özleyene', 'ölümsüzlüğü özleyene' yöneliktir. Mayın bir kez daha vatandaşlık, devlet vb. retoriğin temel metaforudur; ancak artık devletin anlamı ve iktidarın yönü değişmiştir.